25. צו. פירוש הפס׳ וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם (ויקרא ל/ב-לא/א)

1. הדין שורה בעולם בכל יום

(ויקרא ו 13): זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן.

רבי חזקיה פתח (תהלים קמה 17): צַדִּיק ה׳ בְּכָל דְּרָכָיו, וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו.

צַדִּיק ה׳ בְּכָל דְּרָכָיו: הא תנינן הרי למדנו, **כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא ביקרא דמאריהון** עד כמה בני אדם להתבונן בכבוד אדונם, **ולא יסטו מארחייהו לבר** ולא לסטות מדרכיו ולא לנטות מהן החוצה. **דהא בכל יומא ויומא דינא, תלי בעלמא בגין דעלמא** שכן בכל יום ויום הדין תלוי בעולם, **על דינא אתברי וקיימא** משום שהעולם נברא בדין ועומד על הדין.

ועל דא, בעי בר נש לאסתמרא מחובוי ולכן צריך האדם להישמר מחטאיו, **דלא ידע זמנא דדינא שריא עלוי** כי אינו יודע מתי הדין שורה עליו: **יתיב בביתיה דינא שריא עלוי** יושב בביתו והדין שורה עליו, **נפק מביתיה לבר דינא שריא עלוי** יוצא מביתו החוצה והדין שורה עליו, **ולא ידע אי יתוב לביתיה, אי לאו** ואינו יודע אם ישוב לביתו אם לא. **נפק לארחא עאכ״ו** קל וחומר אם יצא לדרך **דהא כדין דינא נפקא קמיה** כי הדין יוצא לפניו, **הה״ד (תהל׳ פה 14): צֶדֶק** מידת הדין **לְפָנָיו יְהַלֵּךְ.**

2. כיצד ייתכן: אֵל של חסד וזֹעֵם של דין?

בגין כך בעי לאקדמא ולמבעי רחמי קמי מלכא משום כך צריך האדם להקדים ולבקש רחמים מלפני המלך, **בגין דישתזיב מן דינא בשעתא דשריא בעלמא** כדי שיינצל מן הדין, בשעה ששורה בעולם, **דהא כל יומא ויומא שריא דינא בעלמא** שכן בכל יום ויום הדין שורה בעולם. **הה״ד** (תהל׳ ז 12): **וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם**

השתא אית למימר: עתה יש לומר: **הא תנינן** הרי למדנו **ואתערו חברייא אֵל בכל אתר ׳חסד׳ הוא** והעירו חכמים שהשם אֵל, בכל מקום מורה על מידת החסד, **כמה דאת אמר** כמו שכתוב (דברים י 17): **הָאֵל הַגָּדֹל. ודא נהירו דחכמה עלאה** וזהו האור של החכמה העליונה. **ואת אמרת** ואתה אומר**: וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם?!**

שביק קרא כל אלין שמהן ואחיד בהאי, הרי הכתוב מניח את כל השמות האחרים ואוחז (דווקא בשם אֵל המורה על חסד, ומצרף אותו לזעם ולדין!), **אי הכי לא קיימין מילי** ואם כן, אין הדברים מתיישבים (ולכאורה יש סתירה!) **ועוד דכתיב** כתוב **(ישעי׳ ט 5): אֵל גִּבּוֹר** (כיצד יש להבין את השם)**, או נוקים ליה דינא או נוקים ליה רחמי?** האם הוא מורה על הדין או על הרחמים?

3. בירור משמעות השם אֵל: חסד או גבורה

אלא הכי שמענא אלא כך שמעתי: **חייביא מהפכי רחמי לדינא** הרשעים הופכים את הרחמים לדין, **דלית לך בכל אינון כתרין עלאין דמלכא קדישא,** שכן אין לך בכל הספירות העליונות של המלך הקדוש **דלא כלילן רחמי בדינא ודינא ברחמי** דבר שאין בו עירוב של רחמים בדין ושל דין ברחמים.

וחייביא מהפכי רחמי לדינא. והרשעים הופכים את הרחמים לדין (לכן, למרות שהשם הוא אֵל/חסד, הרשעים הופכים אותו לדין).

אמר ליה רבי יהודה: שפיר בההוא דכתיב ניחא מה שאמרת לגבי הפסוק **אֵל גִּבּוֹר אלא** לגבי **אֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם, מהו?** מה תאמר? **דהא בכל יומא ויומא קיימא בדינא** הרי בכל יום ויום הדין קיים, **בין דבני עלמא זכאין בין דלא זכאין** בין שבני העולם זכאים ובין שאינם זכאים?

לא הוה בידיה לא הייתה בידו תשובה.

4. **<u>תשובתו של רשב"י</u>**

אתו שאילו ליה לר"ש הלכו ושאלו את ר' שמעון. **אמר לון:** אמר להם: **ודאי** כך הוא **אֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם והא אוקמוה חברייא** וכבר הסבירו החכמים: **לזמנין הוא דינא** פעמים (השם אֵל מורה) על הדין, **לזמנין הוא רחמי,** ופעמים על הרחמים. **אי זכאין בני עלמא,** אם בני העולם זכאים, **הא אֵל קיימא והוא חסד** הרי אֵל עומד במידת החסד **ואי לא זכאן** ואם אינם זכאים, **הא אל קיימא ואקרי גבור** הרי אֵל עומד ונקרא 'גיבור'. **ועל דא** ועל כן **קיימא בכל יומא** עומד בכל יום **אֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם.**

אבל מלה שפיר הוא: אבל הפירוש הנכון הוא זה.

אֵל בכל אתר נהירו דחכמתא עלאה הוא השם אֵל, בכל מקום, הוא הארת החכמה העליונה, (חסד), **וקיימא בקיומיה בכל יומא** ועומד בקיומו בכל יום, **דכתיב** כמו שכתוב **(תהל' נב 3): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם. ואלמלא דהאי אֵל אתער בעלמא** ולולא התעוררותו של שם אֵל בעולם, **לא יכיל עלמא למיקם אפילו שעתא חדא** לא היה העולם מתקיים אפילו שעה אחת, **מקמי דינין תקיפין דמתערין בעלמא בכל יומא** מפני הדינים הקשים המתעוררים בעולם בכל יום.

הה"ד (בר' ב 4): אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם, אל תקרי בְּהִבָּרְאָם אלא באברהם (והוא 'חסד'), **באתערותא דאברהם קיימי** בזכות התעוררותו של אברהם, שהוא מידת החסד, **וכד אתער אברהם בעלמא** וכשהופיע "אברהם" (= חסד) בעולם **כל אינון דינין דמשתכחי בכל יומא ויומא, דחי להו לבר ולא קיימין קמיה.** נדחו לחוץ כל אותם דינים המצויים (ומתעוררים) בכל יום, ולא עמדו לפניו.

הה"ד אֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם. 'נזעם' או 'זעום' בכל יום לא כתיב, אלא זֹעֵם בכל יומא ויומא, דדינא אשתכח בכל יום ויום, כשהדין נמצא ומתעורר, **דחי לון לבר** השם אֵל דוחה אותו לחוץ, **וקיימא הוא ומבסם עלמא** והוא עומד ומבשם את העולם, **הה"ד (תהלים מב 9): יוֹמָם יְצַוֶּה יי חַסְדּוֹ, ואלמלא האי לא יכיל עלמא למיקם אפילו רגעא חדא** ולולא כך, לא היה העולם מתקיים אפילו רגע אחד. **ועל דא כלא קיימו בגיניה דאברהם.** ולכן הכל מתקיים בזכות אברהם (שהוא מידת החסד).

(הטבע מסודר לפי חוקי מידת הדין הנצחיים שאינם משתנים לעולם. אלהי"ם הוא גימטריא הטב"ע = 86. אבל האנושות אינה מסוגלת לסבול חוקים כאלה שאינם סוטים ימין ושמאל, לכן הקב"ה צירף מידת הרחמים למידת הדין).